

Beogradska filharmonija
Sezona 2021/22
Baš smo vas se uželeli

Petak, 22. oktobar 2021.

Danijel Smit
Sergej Dogadin, violina

Đoakino Rosini
Svilene lestvice, uvertira

Trajanje: oko 6 minuta

Jan Sibelijus
Koncert za violinu i orkestar u de-molu op. 47

Allegro moderato
Adagio di molto
Allegro, ma non tanto

Trajanje: oko 31 minut

Đuzepe Verdi
Sicilijansko večernje, uvertira

Trajanje: oko 8 minuta

Otorino Respigi
Rimske pinije op. 60

Pinije vile Borgeze
Pinije uz katakombu
Pinije Janikuluma
Pinije na Apijinom putu

Trajanje: oko 23 minuta

Najpopularniji operski kompozitor prve polovine XIX veka u Italiji bio je **Đoakino Rosini** (1792-1868). Napisao je 39 ostvarenja ovog žanra, ponajviše komične opere, od kojih su do danas samo nekoliko njih u celini, ostala na repertoarima. Zanimljivo je da je poslednju operu, *Viljem Tel*, komponovao u 37. godini, i da nakon toga, poslednjih 40 godina nije napisao nijedno operско delo. Opera farsa *Svilene lestvice* nastala je iz pera 20-godišnjeg Rosinija, kao šesto delo u nizu. Da bi proizveo veliki broj dela, Rosini je pribegavao šablonizaciji u kompozicionom postupku i čestom auto-citiranju. Bez obzira na to, sva dela krasi inovacije u melodiji, harmonskoj i instrumentalnoj boji. Skoro tipizirani dramski zaplet, u kojem se mladić zaljubljen u devojkę svaku noć uspinje u njenu spavaću sobu uz svilene lestvice koje mu ona spušta kroz prozor, donosi pregršt zabavnih momenata. Baš kao i uvertira za mnogo poznatijeg *Seviljskog berberina*, uvertira za operu *Svilene lestvice* priprema atmosferu koja će obeležiti operu i prepuna je vrcavih melodija, koje kontrastiraju različitim orkestarskim bojama.

Koncert za violinu i orkestar u de-molu op. 47, jedino je koncertantno delo finskog kompozitora **Jana Sibelijusa** (1865-1957). Nastalo je 1903. godine i inicijalno je posvećeno violinisti Viliju Burmesteru, koji je trebalo da ga premijerno izvede u Berlinu. Kako je Sibelijus, zbog finansijskih problema odlučio da koncert bude izveden u Helsinkiju, a Burmester nije bio u mogućnosti da u to vreme dođe u Finsku, angažovao je Viktora Novačeka, profesora violine na Helsinškom konzervatorijumu. Novaček je, pod dirigentskom palicom autora, svirao veoma loše i premijera je ocenjena kao prava katastrofa. Sibelijus je potom značajno revidirao delo, koje je 1905. godine izvela Berlinska filharmonija pod upravom Riharda Štrausa. Kako Burmester ponovo nije bio u mogućnosti da nastupi kao solista, umesto njega je „uskočio“ koncertmajstor, a Burmester je bio toliko uvređen da je odbio da ikada izvede ovo delo. Tako je Sibelijus koncert konačno posvetio mađarskom vunderkindu Ferencu fon Vekseju koji je tada imao svega dvanaest godina. Ipak, pošto ga je prvi put izveo kao trinaestogodišnjak, u mnogim elementima nije mogao da odgovori njegovim visokim tehničkim zahtevima. Prvi snimak dela zabeležen je u interpretaciji Jaše Hajfeca, koji ga je smatrao jednim od najvećih romantičarskih violinskih koncerata. Nakon njega, značajna izvođenja dali su David Ojstrah, Najdžel Kenedi, Džošua Bel, Ane-Sofi Muter, Peka Kusisto, Gidon Kremer, Liza Batjašvili i drugi.

Koncert za violinu i orkestar je u literaturi opisan kao ostvarenje koje obiluje *širokim i depresivnim* melodijama, uz povremene svetle istupe. Violinski part je uglavnom veoma virtuozan, ali se čak i tehnički najreprezentativniji pasaži smenjuju sa melodijskim, dok solista i orkestar imaju podjednako značajne uloge. Delo je koncipirano u klasičnoj trostavačnoj koncertantnoj formi brz-lagan-brz. Prvi stav je veoma melodičan, ali istovremeno i tehnički veoma zahtevan, drugi je lirski, dok treći predstavlja kulminaciju čitavog dela i među violinistima je poznat po svojoj izuzetnoj tehničkoj zahtevnosti. Danas se smatra jednim od najznačajnijih koncertnih stavova namenjenih ovom instrumentu.

Sicilijansko večernje jedna je od opera **Đuzepea Verdija** (1813-1901) koja, nasuprot velikom uspehu kod publike i kritike na premijeri u Parizu 1855. godine, nije preživela zub vremena. Tema francuske okupacije Sicilije u XIII veku koja čini pozadinu dramskog zapleta, smatrala se arhaičnom u decenijama nakon premijere, dok je veština orkestracije koju je kompozitor pokazao tumačena kao inovativna.

Ipak, uvertira je uspela da prikaže dramsko jedinstvo izlaganjem tri glavne teme. Nakon laganog uvoda, prva tema predstavlja masakr francuskih osvajača, dok druga, lirski, donosi prihvatanje sudbine Sicilijanaca da su poraženi. Kao centralni deo izdvaja se duet francuskog guvernera Sicilije i pobunjenika Ariga, koji ne prihvata francusku vlast, a koji čini okosnicu ove „opere u malom“.

Početak XX veka u italijanskoj muzici predstavljao je preokret – sa smrću Verdija završena je velika era vokalne muzike, a instrumentalni žanr, do tada interesantan samo malobrojnoj publici počeo je da stiže sve više poštovalaca. Tvorac italijanskog neoklasicizma, **Otorino Respigi** (1879-1936), najznačajniji je predstavnik generacije kompozitora rođenih oko 1880. godine, koji su pokazali interesovanje da staru italijansku muziku ogrnu u novo ruho. Kao orkestarski muzičar zadesio se u Petrogradu, gde je učeći sa Rimskim-Korsakovim upoznao smisao za kolorit i orkestraciju.

Upravo po tome **Rimske pinije** spadaju u remek delo *Rimske trilogije*. Svaki stav *Rimskih pinija* oslikava izgled ovog drveća na različitim gradskim lokacijama tokom različitih delova dana. Kompozicija je premijerno izvedena u Rimu, 14. decembra 1924. godine, pod upravom Bernardina

Molinarija. Prvi stav, *Pinije vile Borgeze*, dočarava igru dece u bašti vile Borgeze, dok drugi, *Pinije uz katakombe*, donosi melanholičnu melodiju koja daje sliku pinija blizu katakombe u Kampanji. Instrumenti u nižim registrima oslikavaju podzemlje katakombi, dok tromboni oponašaju pojanje sveštenika. Treći deo, nokturno pod nazivom *Pinije Janikuluma*, donosi sliku večeri blizu hrama rimskog boga Janusa na brdu Janikulum. Dvolični bogovi otvaraju svoja velika vrata i kapije, obeležavajući početak nove godine. Čuje se pesma slavuja, što je Respigiju dalo priliku da u svoje delo uključi i zvuke cvrkuta ptica. Završni stav, *Pinije na Apijinom putu*, donose portret maglovitog jutra u kojem rimska legija napreduje prema Apijinom putu, u susret tek osvanulom jutarnjem suncu. Respigi je želeo da dočara kako se zemlja trese pod koracima vojske, što je postigao upotrebom tonova dubokog registra na orguljskom pedalu. Delo se završava trijumfalnim dolaskom vojske na Kapitol.

Danica Maksimović